

прегледни рад
примљен: 15. 11. 2021.
прихваћен за објављивање: 14. 12. 2021.
UDK 343.97:343.431

Др Саша АТАНАСОВ*
Др Божидар ОТАШЕВИЋ*

ФАКТОРИ КОЛИ ПОГОДУЈУ ТРГОВИНИ ЉУДИМА

Апстракт

У раду разматрамо факторе који погодују настанку трговине људима. С тим у вези, у оквиру посебних поглавља анализирамо факторе гурања и привлачења, с посебним акцентом на социо-економске, културне и политичке фактора, као и на факторе који су повезани са милитаризацијом и ратовима, односно са митовима о земљама и местима дестинације у које жртве желе да оду. У оквиру посебног поглавља објашњавамо факторе који олакшавају трговину људима.

Кључне речи: трговина људима, фактори гурања, фактори привлачења, фактори који олакшавају трговину људима

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Распадом Совјетског савеза (СССР-а) и Варшавског пакта, престанком хладноратовске политике великих сила и рушењем Берлинског зида, започео је снажан процес глобализације и упоредни процеси темељне економске, социјалне, политичке и безбедносне интеграције светске заједнице.¹ Са интеграцијом светске заједнице упоредо тече и процес њене фрагментације, па великом броју данашњих држава прети економско, социјално, политичко и конституционално растакање. Глобализација изоштрава старе и уводи нове поделе у светску

* Ванредни професор, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, sasa.atanasov@pr.ac.rs

* Доцент, Криминалистичко-полицијски Универзитет у Београду, bozidarotasevic@yahoo.com

¹ Видети више: Мирослав Хацић, Филип Шварм, *Безбедносна питања, приручник са појмовником за новинаре*, Медија центар, Београд, 2005, 8-9.

заједницу, а наставља се и изразитија тенденција раста противречности и разлика између богатих и сиромашних, јаких и слабих, моћних и оних који то нису. На мањем простору, у центру индустријски развијених држава концентрише се знање, богатство, моћ и сигурност, а на другом, оном већем простору, сиромаштво, беда, незнање и несигурност. Биполарност света по овом критеријуму постаје све више изражена, а главни носиоци глобализације, мали број држава, убиру плодове и настоје да, ако треба и силом, избегну штетне последице. Слободан проток робе, капитала, идеја и људи дозвољен је само у једном правцу, од центра ка периферији, док у обрнутом смеру свему томе постављене су несавладиве препреке. Процес глобализације потпомаже процес либерализације и информатичку револуцију, али и осиромашење све већег броја држава и демографску неравнотежу полова и сл. Јаз између рестриктивне имиграционе политике богатих земаља одредишта и потребе људи да мигрирају у њих, створио је погодно тло за развој свих видова организованог криминалитета, па тако и трговине људима. Сви ови процеси нужно су имали своје последице на глобалном, регионалном и локалном нивоу, у окружењу људи који због неприлагођености, несналажљивости и необавештености постају жртве трговине људима.

2. ФАКТОРИ ГУРАЊА И ПРИВЛАЧЕЊА

На појаву трговине људима делују фактори који постоје у месту или држави порекла (тзв. фактори гурања) и месту или држави одредишта (тзв. фактори привлачења). То су фактори који су блиско повезани са структуралним променама насталим после 90-тих година, односно фактори који су настали услед многобројних процеса повезаних са глобализацијом, како у свету уопште, тако и на регионалном и локалном нивоу посебно. Укратко, фактори **гурања** и **привлачења** могу се одредити као сви они чиниоци субјективног и објективног карактера који доприносе трговини људима.

У литератури постоји мишљење да због своје сложености трговина људима може бити објашњена само коришћењем мултиваријантног модела који указује на вишеструко присутне ризичне факторе који доприносе настанку и опстанку ове криминалне појаве.

Аутори су у начелу сагласни о којим је ту факторима реч, међутим оно у чему се споре и разликују јесте значај и дејство сваког фактора појединачно, њихов међусобни утицај и заједничко дејство на појединце.²

У литератури постоји више подела ових фактора, па тако неки аутори их деле на спољашње и унутрашње,³ на личне, структуралне и културолошке,⁴ на објективне и субјективне,⁵ на макро и микро, односно социо-економске, политичке и културне факторе, факторе који су повезани са милитаризмом и ратом или просто – на оне који гурају или привлаче жртве.⁶

2.1. Фактори гурања

Фактори гурања или одбацивања су сви они фактори који негативно делују у земљи или месту порекла на потенцијалне жртве појачавајући њихову жељу да напусте тренутно место живљења на легалан, или илегалан начин.⁷ Број таквих фактора може бити велики, а њихово дејство веома спорно. Који број и однос фактора мора бити присутан да би се лице осетило угрожено, није увек могуће са сигурношћу утврдити. Фактори који у једном случају имају доминантан и преовлађујући утицај, у другом могу имати споредан и занемарљив значај.

У даљем тексту навешћемо групе фактора гурања које се издвајају.⁸

2.1.1. Социо-економски фактори - слом социјалне инфраструктуре, тржиште рада затворено за жене и изражена родна дискриминација, недостатак прилика за побољшање квалитета живота, присутност алкохоличарског и криминалног окружења, сексуално насиље у породици,

² Више у: Саша Атанасов, *Откривање, разјашњавање и доказивање кривичног дела трговине људима*, магистарски рад, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, 2010, 16-21.

³ Ненад Радовић, *Трговина људима као облик организованог криминалитета*, докторска дисертација, Правни факултет, Београд, 2008, 43 - 45.

⁴ Velibor Lalić, *Trgovina ljudima u Bosni i Hercegovini*, Defendologija centar za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, Banja Luka, 2007, 35 - 41.

⁵ Саша Мијалковић, *Трговина људима*, БеоСинг, Београд, 2005, 144 - 152.

⁶ Vesna Ristanović-Nikolić, *Trgovina ženama u Srbiji i okolnim zemljama: obim, karakteristike i uzroci*, *Temida*, Viktimološko društvo Srbije, br. 1, Beograd, 2002, 9.

⁷ Не треба занемарити чињеницу да трговина људима нужно не подразумева прелазак државне границе и да је у последње време приметан раст унутрашње трговине људима не само у свету, већ и у Републици Србији.

⁸ V. Ristanović-Nikolić, *Op. cit.*, 2002, 9.

недостатак образовања, поремећени породични односи, нарочито сиромаштво и висока стопа незапослености снажно доводе до миграција.⁹

Поједине од наведених фактора посебно ћемо објаснити.

Као први пример можемо навести – *незапосленост*. У свету број људи који су без посла тренутно износи више од 200 милиона са тенденцијом даљег раста.¹⁰ Од укупног броја радно способних лица, према подацима Међународне организације рада (ILO), око 6,47% су незапослени.¹¹ Према проценама Европске агенције за статистику – Еуростата, на почетку треће декаде 21. века стопа незапослености у Европској унији (ЕУ-27) у месецу октобру износила је 6,7%, док је у Евразони¹² она била 7,3%. Тачније, 14,31 мил. мушкараца и жена је било незапослено, од чега 12,05 мил. се односило на становништво у Евразони. Стопа незапослености младих до 25 година у Европској унији и Евразони била је идентична (15,9%), с тим да је од 2,91 милиона њих 2,37 милиона живело у државама које су део Евразоне.¹³

Жене су и даље мање присутне на тржишту рада од мушкараца. Овај јаз је најизраженији на Косову и Метохији и у Турској.¹⁴ То је зато што су жене те које прве добијају отказ и последње које добијају посао на конкурсима.¹⁵ Када је реч о региону Западног Балкана, као резултат финансијске и економске кризе у већини држава је дошло до повећања броја незапослених лица. Тако је, нпр. у периоду од 2008. до 2013. једна петина радно способних лица на Косову и Метохији остала без запослења, а слично је било и у Северној Македонији. У осталим државама Западног Балкана стопа незапослености се у периоду од 2011. до 2020. године кретала између 11 и 19%. Највиша незапосленост у 2020. години била је у

⁹ Europol, *Trafficking in Human Beings in the European Union: A Europol Perspective*, February 2008, 3.

¹⁰ У 2020. незапослених лица је било отприлике 220 мил., с напоменом да постоје пројекције да ће се тај број незнатно смањити у 2022. години и да ће износити око 205 милиона. У: International Labour Organization, *World Employment and Social Outlook: Trends 2021*, ILO Flagship Report, 3, на: www.ilo.org, од 15.08.2021.

¹¹ Global unemployment rate from 2010 to 2020, на: www.statista.com, од 11.11.2021.

¹² Овим појмом обухваћене су државе које у свом новчаном оптицају користе јединствену европску валуту Евро, с тим да не морају бити чланице ЕУ-27.

¹³ EUROSTAT, *Statistics Explained, unemployment statistics, October 2021*. <https://ec.europa.eu/eurostat>, дана 11.11.2021.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Ivana Radović, Jovana Bogićević, Marija Anđelković, Marijana Gligorić, Miloš Teodorović, Miša Stojiljković, Nadežda Milenković, Olivera Miloš Todorović, Olivera Otašević, Saša Leković, Svenka Savić, Tamara Vukasović, *Trgovina ljudima – Priručnik za novinare*, Astra, Beograd, 2008, 13.

Црној Гори (17,9%) и Северној Македонији (16,4%).¹⁶ У Србији стопа незапослености у месецу новембру 2021. године износила је 10,5%, одн. 341.500 лица је било незапослено.¹⁷ Најмања незапосленост је и даље у Словенији (5%), што је испод европског просека.¹⁸

Други фактор који такође остварује снажан утицај на понашање људи је *сиромаштво*. Сиромашни појединци економски су разорени, деградирани и потиснути, живе у лошим стамбеним и хигијенским условима где владају разне болести, примитивизам, неприлагођеност, деморализација, забринутост и очајање. Данас у свету око 2,8 милијарди људи живи у сиромашним условима и преживљава, са мање од два долара дневно. Преко 50% деце живи у сиромашним породицама и у сиромашним регионима света.¹⁹ Када је реч о Србији, у периоду од 2006. до 2019. године, у апсолутном сиромаштву, које подразумева немогућност лица да задовољи основне животне потребе, живело је у око 7% становништва. Највише сиромашних било је 2006. године (8,8%), а најмање 2008. године (6,1%). У 2019. години, сиромашних је било 7,2%, отприлике 480.000 лица. Сиромаштвом су најугроженија била деца до 14 година, млади од 15 до 24 године и лица старија од 65 година; жене нешто више од мушкараца (7,2 % : 6,8%). Када је реч о типу насеља и регионима где је највише сиромашних лица, истичу се ванградске средине, региони Јужне и Источне Србије. Такође, у домаћинствима у којима носилац домаћинства нема завршену основну школу²⁰ сиромаштво је 4,5 односно 17 пута више заступљено у односу на носиоца који има завршену средњу, или вишу школу.²¹

Према подацима Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва, поред наведених категорија лица у најугроженије категорије лица у Србији убрајају се и породице са пет и више чланова, као и лица

¹⁶ EUROSTAT, *Unemployment rates by sex, age and citizenship (%)*, (last update 10/09/2021), на сајту: <https://ec.europa.eu/eurostat>, дана: 11.11.2021.

¹⁷ Republički zavod za statistiku, Republika Srbija, *Kretanja na tržištu rada u trećem kvartalu 2021*, 30.11.2021, на сајту: <https://www.stat.gov.rs>, дана: 02.12.2021.

¹⁸ EUROSTAT, *Unemployment rates by sex, age and citizenship (%)*.

¹⁹ Džozef J. Štiglic, *Protivrečnosti globalizacije*, SBM, Beograd, 2004, 39.

²⁰ У Србији 2019. године оваквих домаћинстава је било укупно 20,8%.

²¹ Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, *Oцена kretanja siromaštva, životnog standard i odgovor na posledice Covid-19 pandemije*, на сајту: <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs>, приступ: 20.08.2021.

која живе у домаћинствима у којима су носиоци домаћинства незапослени.²²

Физичко и сексуално насиље – такође представљају снажан фактор гурања лица у ланац трговине људима. Нарочито насиље у породици нагнало је многа лица да пожелеле да потраже боље услове живота на неком другом месту, или у иностранству.²³ Више истраживања показало је да постоји снажна корелација између историје злостављања, посебно сексуалног злостављања деце, и каснијег искуства насиља и ризичног понашања жртве. Највећи број жртава пријављује да су пре уласка у ланац трговине људима доживеле неки вид физичког и/или сексуалног злостављања, а да су им физичке повреде наношене највише од стране оца, мајке и другог члана породице. Када је реч о сексуалном злостављању многе жртве су пријавиле да су најмање једном, а понекад и више пута сексуално злостављане од једног или више извршиоца, чак и пре навршене петнаесте године живота. У улози сексуалног злостављача најчешће су се појављивали: познаници и странци, чланови породице и момци, потом очеви, очуси и мајке.²⁴

2.1.2. Политички фактори укључују политичку нестабилност узроковану најчешће злоупотребом моћи владајуће класе. Посебно тешки облици кршења људских права појединаца из идеолошких разлога од стране јавних службеника, гушење опозиционих партија и контролисање политичких активности, гушење људских права политичких противника преко репресије политичких неистомишљеника, незаконито праћење и прислушкивање, експериментисање над људима, злочини полиције те уништење једног народа или етничке групе унутар државних граница и слично, снажно делују на појединце да често без размишљања прихватају понуде о легалном или илегалном начину мигрирања, доводећи себе тако у позицију да постану жртве трговине људима.²⁵

²²Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, *Ko su siromašni u Srbiji?*, на сајту: <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr>, дана: 20.08.2021.

²³ Vladimir Obradović, *Trgovina ženama u Bosni i Hercegovini*, The Embassy of The United States of America, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 2004, 54-55.

²⁴ Zimmerman Cathy, Hossain Mazeda, Yun K, Roche Brenda, Morison Linda, Watts Charlotte, *Stolen Smiles: The physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked in Europe*, 23-26, на сајту: <https://www.researchgate.net/publications>, дана: 14.08.2021. Исто: V. Obradović, *op. cit.*, 54-55.

²⁵ Đorđe Ignjatović, *Kriminologija*, Službeni glasnik, Beograd, 2006, 283.

2.1.3. Културни фактори – специфичан начин живота припадника одређених култура. Припадници одређених група становништва постају жртве трговине људима због специфичне праксе која се негује унутар конкретних култура. Специфични обичаји и традиција код појединих друштава која промовишу трговину децом ради склапања децјих бракова (нпр. ромска популација), често се злоупотребљавају од стране трговаца ради трговине женском децом у циљу сексуалне експлоатације, или просјачења. Пример за то у свету је и Индија, где њихови дугогодишњи обичаји и традиција (Девадаси систем, Баваси систем, Јогин систем и др.) промовишу проституцију. Реч је о традиционалним и друштвено организованим облицима проституције.²⁶

2.1.4. Фактори повезани са милитаризмом и ратом непосредно утичу на повећање обима криминалитета који се репрезентује кроз појаву вршења тешких злочина над недужним људима и у вршењу разних других кривичних дела, пре свега оних којима се обезбеђује дефицитарна роба услед разних несташица и опште оскудице. У току рата велики број лица бива ухапшен, убијен, депортован, принудно исељен, злостављан и сл. Многа лица услед борбе за сопствени живот покушавају на све могуће начине да напусте кризно подручје. Одсуство перспективе, ерозија владавине права, незакоње и очајање, само су неки од фактора који повећавају социјалну и друштвену рањивост и који се обилато користе од стране трговаца људима да путем лажних обећања, преваре и насиља регрутују жртве. Избеглице су посебно осетљива група лица која је подложна високом степену виктимизације, не само када беже са ратног подручја, него и када се нађу изван матичне земље.²⁷

Жене су тада у нарочито високом ризику од виктимизације,²⁸ јер често без икакве заштите и информација о животу и раду у иностранству,

²⁶ Upala Devi Banerjee: *Globalisation, Crisis in Livelihoods, Migration and Trafficking of Women and Girls: The Crisis in India, Nepal and Bangladesh*, Conference paper, III International Congress of Women, Work and Health, Sweden, 2002, 4. У: V. Lalić, *op.cit.*, 40.

²⁷ Према проценама Високог комесаријата УН за избеглице, у 2017. у свету је укупно било 68 милиона лица присилно расељено услед прогона, сукоба, насиља или кршења људских права. У: United Nations Office on Drugs and Crime, *Global Report on Trafficking in Persons – in the context of armed conflict 2018*, New York, 2018, 5-6, на сајту: <https://www.unodc.org/documents>, дана: 12.12.2021.

²⁸ Према казивању Бојане Балевић из Данског избегличког савета (на Конференцији “Позитивне промене у животима мигранткиња, избеглица и тражитељки азила, жртава трговине људима и родно заснованог насиља”, која је одржана 29.11.2021. године) многе жене су на избегличком путу у транзиту

могућностима добијања легалне радне дозволе, азила, дужностима и правима која им припадају, одлучују се за илегалну миграцију и коришћење услуга трговаца људима несвесно доспевајући у експлоататорски положај.²⁹ Веза између војске и секс индустрије реализује се посебно за време рата, али и када се рат и насиље оконча. Криминалне групе тада отварају борделе за опслуживање припадника војске и међународних снага, чиме доводе до експанзије проституције и трговине људима.³⁰

Наведени дискриминирајући и негативни фактори гурања нужно се морају поставити насупрот фактора привлачења, тј. замишљених и стварних предности у богатим земљама света, који доводе до појачане изложености жртава на мамце трговаца људима, јер једино на тај начин се може стећи права слика њихове снаге деловања.

2.2. Фактори привлачења

Даље у тексту навешћемо групе *фактора привлачења* који делују у земљи одредишта, и који наводе жртве трговине људима да напусте место живљења.³¹

2.2.1. Социо-економски фактори – бољи стандард и квалитет живота на другом месту или у другој држави, већа потражња за јефтином радном снагом, већа плата и бољи радни услови, лакши и бољи приступ високом образовању, формиране мигрантске заједнице, обезбеђење минималних стандарда и појединачних права појединца;

2.2.2. Културни фактори – реч је о факторима који промовишу друштвена очекивања у погледу родних улога и сексуалности на глобалном нивоу, који потхрањују митове о егзотичности жена из других крајева, величају комерцијализацију секса и мит о атрактивном раду у секс индустрији.³²

тучене, одузимани су им документи и сексуално су злостављане. Многе од њих су претресане тако што им је скидана одећа у групи и пред непознатим мушкарцима. Такође, многе избегличке породице сведоче да су их током проласка преко Косова и Метохије нападале разне разбојничке групе, заустављали, тукли и злостављали.

²⁹ С. Мијалковић, *Op. cit.*, 155.

³⁰ На подручју БиХ, 90-тих година, ради задовољавања сексуалних потреба војника СФОР искоришћавано је око 10.000 жена, жртава трговине људима. У: V. Ristanović-Nikolić, *Preživeti tranziciju*, Službeni glasnik, Beograd, 2008, 158-161.

³¹ V. Ristanović-Nikolić, *Op. cit.*, 9.

³² V. Lalić, *Op. cit.*, 41.

2.2.3. Митови о земљама дестинације који постоје у земљама порекла жртава - помодарски крајње некритички односи средстава комуникације и крајњих корисника према информацијама које долазе са Запада о великој потражњи за радном снагом, развијеној сексуалној индустрији, великој могућности за запослење, великом поштовању људских права и слобода и другим могућностима;³³

2.2.4. Рат и милитаризација представљају факторе који снажно креирају потражњу за сексуалним услугама. Наиме, присуство већег броја припадника војних и мировних снага на одређеном ратом захваћеном простору стварају погодно тло за експанзију проституције и других облика експлоатације, при чему се припадници како војних, тако и мировних снага појављују не само као клијенти, већ и као активни учесници у трафиковању жртава.³⁴ Према подацима Канцеларије УН за борбу против дроге и криминала бројне наоружане и терористичке групе (нпр. Боко Харам или ИСИС) су насилно регрутовали децу ради учешћа у оружаним сукобима, отимали жене и девојке ради принуде на брак или принуде на рад, држали жене у ропству и принуђавали их на проституцију, или користили жене као награду за регрутовање нових бораца.³⁵

3. ФАКТОРИ КОЈИ ОЛАКШАВАЈУ ТРГОВИНУ ЉУДИМА

Осим фактора *гурања* и фактора *привлачења*, који би се могли сматрати узроцима трговине људима, постоје и фактори који у знатној мери олакшавају настанак и опстанак ове криминалне појаве на глобалном, регионалном и локалном нивоу, иако немају директан утицај на трговину људима.

3.1. Организовани криминалитет, с обзиром на улогу коју има у развоју секс-индустрије, преузео је контролу над „понудом и потражњом“ жртава трговине људима у циљу њихове експлоатације и остваривања велике финансијске добити. Раскорак између званичне рестриктивне политике у земљама одредишта и потребе за миграцијом становништва, попунио је организовани криминалитет, који заобилазећи редовну законску

³³ I. Konig, *Trafficking in women*, Federal Chancellery, Vienna, 1997, 87. У: V. Ristanović-Nikolić, (2008), 153, 160.

³⁴ Оливер Бачановић, Жени жртво на трговија со луге, Annual Edition of School of Security Skopje, 108. У: V. Ristanović-Nikolić, (2008), 160.

³⁵ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *Global Report on Trafficking in Persons – in the context of armed conflict 2018*, 5-6.

имиграциону процедуру – обмањује жртве о могућностима олакшаног приступа тржишту рада у некој богатијој и просперитетнијој земљи одредишта.³⁶

3.2. Имиграциони закони и политика у земљама дестинације, закони и политика у вези са радом миграната, миграцијом и проституцијом, такође доприносе појачаној виктимизацији особа. Рестриктивно законодавство допринело је јачању трговине људима, јер је примена прекршајних и кривичних мера онемогућила сарадњу жртава са полицијом и неретко погађала само жртву, а не и организаторе трговине људима.³⁷ Власници јавних кућа, макрои и друга лица укључена у ланац трговине људима користе управо ова сазнања ради контроле жртава, претећи им хапшењем и кажњавањем што њихов положај чини још више маргинализованим и незаштићеним од експлоататора.

3.3. Корумпирани службеници доприносе трговини људима самом чињеницом што не предузимају мере и радње на које су законом овлашћени и тиме олакшавају „посао“ организованим криминалним групама. Трговина људима је веома уносна криминална активност, због чега припадници организованих криминалних група настоје да што више службеника органа контроле (полиције, царине, социјалних и инспекцијских служби) или правосуђа ставе на своје „платне спискове“.³⁸

4. ЗАКЉУЧАК

Можемо констатовати да, између свих поменутих фактора који делују у месту (или земљи) порекла и у месту (или земљи) одредишта жртава трговине људима, постоји тесна и вишеструко испреплетена веза која се нужно мора узети у обзир при покушају објашњења настанка, развоја и опстанка трговине људима. Комплексност друштвене појаве каква је трговина људима и начин њеног настанка упућује на опрез при њеној етиолошкој анализи, а свако упрошћавање трговине људима и наведених фактора само би довело до неразумевања, неадекватних закључака и негативних последица на пољу спречавања и сузбијања ове појаве.

³⁶ ICMPD, *Trgovina ljudima: regionalni standardi, Priručnik za sudije i tužioce, program obuke u Jugoistočnoj Evropi*, Међународни центар за развој миграционих политика, Беч, Аустрија, 2006, 38.

³⁷ Nataša Mrvić-Petrović *Trgovina ljudskim bićima kao specifična forma ženske migracije, Temida*, Виктимолошко друштво Србије, бр. 1, Београд, 2002, 14-15.

³⁸ С. Мијалковић, *Op.cit.*, 154.

Премда поједина истраживања³⁹ нису потврдила утицај економског статуса породице, рурално-урбаног домицила, незапослености и фреквенције запослења, недостатка образовања и радног искуства, као фактора који подстичу и појачавају трговину људима, не треба занемарити чињеницу да су разорени односи у породици, физичко и/или сексуално злостављање, присутност алкохоличарског и криминалног окружења, статистички значајно повезани са факторима који делују на опредељење потенцијалних жртава да напусте место свог порекла. Дакле само у том смислу ако је уз незапосленост и сиромаштво присутно и социјално патолошко окружење и понашање, јавља се предикативна карактеристика фактора гурања - сиромаштва, но оно само по себи, као ни незапосленост и остали елементи социјалне депривације, не указују да би се потенцијалне жртве определиле да добровољно напусте своје место порекла и упуте се на неко друго „боље“ место.

³⁹ Више у: V. Obradović, *Op. cit.*, 54-55.

ЛИТЕРАТУРА

Атанасов Саша, *Откривање, разјашњавање и доказивање кривичног дела трговине људима, магостарски рад*, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2010.

Statista, *Global unemployment rate from 2010 to 2020*.
<https://www.statista.com/statistics/279777/global-unemployment-rate/>
11.11.2021.

Europol, *Trafficking in Human Beings in the European Union: A Europol Perspective*, Februar 2008.

EUROSTAT, *Statistics Explained, unemployment statistics, October 2021*.
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment_statistics#Youth_unemployment 11.11.2021.

EUROSTAT, *Unemployment rates by sex, age and citizenship (%)*, (last update 10/09/2021) 11.11.2021.

Zimmerman Cathy, Hossain Mazeda, Yun K, Roche Brenda, Morison Linda, Watts Charlotte, *Stolen Smiles: The physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked in Europe*.
https://www.researchgate.net/publication/291985739_Stolen_Smiles_The_physical_and_psychological_health_consequences_of_women_and_adolescents_trafficked_in_Europe 14.08.2021.

Ignjatović Đorđe, *Kriminologija*, Službeni glasnik, Beograd, 2006.

International Labour Organization, *World Employment and Social Outlook: Trends 2021*, ILO Flagship Report.
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_794452.pdf 15.08.2021.

ICMPD, *Trgovina ljudima: regionalni standardi, Priručnik za sudije i tužioce, program obuke u Jugoistočnoj Evropi*, Međunarodni centar za razvoj migracionih politika, Beč, Austrija, 2006.

Lalić Velibor, *Trgovina ljudima u Bosni i Hercegovini*, Defendologija centar za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, Banja Luka, 2007.

Мијалковић Саша, *Трговина људима*, БеоСинг, Београд, 2005.

Mrvić-Petrović, Nataša *Trgovina ljudskim bićima kao specifična forma ženske migracije*, Temida, Viktimološko društvo Srbije, br. 1, Beograd, 2002.

Obradović Vladimir, *Trgovina ženama u Bosni i Hercegovini*, The Embassy of The United States of America, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 2004.

Radović Ivana, Bogićević Jovana, Anđelković Marija, Gligorić Marijana, Teodorović Miloš, Stojiljković Miša, Milenković Nadežda, Miloš Todorović Olivera, Otašević Olivera, Leković Saša, Savić Svenka, Vukasović Tamara, *Trgovina ljudima – Priručnik za novinare*, Astra, Beograd, 2008.

Радовић Ненад, *Трговина људима као облик организованог криминалитета, докторска дисертација*, Правни факултет, Београд, 2008.

Ristanović-Nikolić, V, *Preživeti tranziciju*, Službeni glasnik, Beograd, 2008.

Ristanović-Nikolić Vesna, *Trgovina ženama u Srbiji i okolnim zemljama: obim, karakteristike i uzroci*, *Temida*, Viktimološko društvo Srbije, br. 1, Beograd, 2002.

Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, *Ko su siromašni u Srbiji?*. <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr/социјално-укључивање-у-рс/статистика-сиромаштво/ко-су-сиромашни-у-србији/> 20.08.2021.

Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, *Ocena kretanja siromaštva, životnog standard i odgovor na posledice Covid-19 pandemije*. http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2020/10/Ocena_kretanja_siromastva_LAT.pdf 20.08.2021.

United Nations Office on Drugs and Crime, *Global Report on Trafficking in Persons – in the context of armed conflict 2018*, New York, 2018. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GloTIP2018_BOOKLET_2_Conflict.pdf 12.12.2021.

Republički zavod za statistiku, Republika Srbija, *Kretanja na tržištu rada u trećem kvartalu 2021*, 30.11.2021. <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20211130-anketa-o-radnoj-snazi-iii-kv-2021/> 02.12.2021.

Хаџић Мирослав, Шварм Филип, *Безбедносна питања, приручник са појмовником за новинаре*, Медија центар, Београд, 2005.

Štiglic J. Džozef, *Protivrečnosti globalizacije*, SBM, Beograd, 2004.

Sasa ATANASOV, Ph.D.

Associate professor

Faculty of Law, University of Priština in Kosovska Mitrovica

Božidar OTAŠEVIĆ, PhD

Assistant Professor, University of Criminal Investigation and Police Studies

FACTORS AFFECTING HUMAN TRAFFICKING

Summary

In this paper we consider the factors that contribute to the emergence of human trafficking. In this regard, in separate chapters we analyze the push pull factors, with special emphasis on socio-economic, cultural and political factors, as well as factors related to militarization and wars, or myths about the countries and places of destination. In a separate chapter, we explain the factors that facilitate human trafficking.

Key words: human trafficking, push pull factors, factors that facilitate human trafficking